

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep.
0030 OSLO

Ullevålsveien 68
Pb. 8156 Dep.
0033 Oslo
t 23 21 60 00
f 23 21 60 01
www.vetinst.no

Deres ref.:
2007011972

Vår ref.:
07/00072-08/JJ/tm/cm

Dato:
18. februar 2008

HØRINGSUTTALELSE OM NY LOV OM DYREVELFERD FRA VETERINÆRINSTITUTTET

Generelt

Veterinærinstituttet er meget positiv til at dagens dyrevernslov erstattes av et nytt og mer ryddig lovverk som bygger på dagens kunnskap om dyrevelferd og reflekterer gode holdninger til dyr. At lovens tittel nå blir Lov om dyrevelferd, viser også noe av utviklingen som har skjedd på dette feltet de siste årene, fra beskyttelse mot mishandling og vanrøkt til krav om god velferd. Det er positivt at etisk plattform i dyrevelferdsmeldingen videreføres i loven, bl.a. ved at det slås fast at dyr har en selvstendig verdi, egenverdi, utenom den nytteverdi de måtte representere for mennesker, og at respekt for dyr nedfelles i lovens formål.

Loven definerer ikke begrepet dyrevelferd. Det er kanskje heller ikke nødvendig eller en gang ønskelig, siden det ikke er klar enighet verken blant forskningsmiljøer eller "folk flest" om ett innhold eller én definisjon. Veterinærinstituttet etterlyser imidlertid en samlet diskusjon og forklaring av dyrevelferdsbegrepet i kommentardelen. Det som nå står er spredt og ikke alltid like klargjørende. På s 66 blandes dessuten god dyrevelferd med god nok eller akseptabel dyrevelferd, ulike hensyn tatt i betraktning: "*Hva som er god dyrevelferd etter loven, vil bero på en avveining mellom hensynet til dyrenes behov og opplevelser på den ene siden, og bruksinteressen i form av næring, hobby, rekreasjon m.m. på den andre.*"

Lovutkastet vil tjene på en samlet, grundig behandling av velferdsbegrepet. Det er også en rekke andre begreper (for eksempel unødig, naturlig, livskvalitet, belastning, påkjenning, lidelse mv.) som behøver en nærmere omtale av hva lovgiver legger i begrepet, og dette kan med fordel samles på ett sted ("definisjoner") eventuelt en side med henvisning til det stedet i forarbeidene denne omtalen gis.

Mulige konsekvenser av å slå fast at dyr har egenverdi bør omtales nærmere. Herunder ligger en nærmere diskusjon av forholdet mellom dyrs nytteverdi for mennesker og deres egenverdi, og en diskusjon rundt rettighetsaspektet; dvs. menneskers plikt til å sørge for god dyrevelferd kontra dyrs krav på eller rett til god velferd etter loven. En tilkjenning av egenverdi plasserer dyr statusmessig som noe annet enn livløse ting, rimeligvis et sted mellom mennesker og ting. Får en slik tredeling også rettslige konsekvenser, eller er da dyr fortsatt å anse som ting? Det bør diskuteres hvorvidt dyrs interesser skal kunne representeres av en ombudsfunksjon eller

liknende. I dag vil Mattilsynet kunne reise sak på vegne av dyret eller kanskje snarere den samfunnsinteresse som ligger i at dyrevelferdsregelverket overholdes. Men er det betryggende nok, spesielt sett i lys av at Mattilsynet også ivaretar folkehelseinteressene, som av og til vil kunne stå i strid med dyrets interesser? I England opererer visstnok den private dyrevelferdsorganisasjonen RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) som en slik dyrenes talsmann, og kan foreta selvstendige inspeksjoner mv.

Lovutkastet diskuterer ikke, eller i liten grad, viktige rammer rundt dyrevelferdslovgivningen, som departementstilhørighet og tilsynsmyndighet. Stortinget ønsket helt klart å beholde dyrevernnemndene da Dyrevelferdsmeldingen ble behandlet. Veterinærinstituttet ser både fordeler og ulemper med ordningen, men mener totalt sett at dyrevernnemndene fortsatt tjener en funksjon og bør bestå. Dyrevernnemnda bør derfor lovfestes.

§ 1. Formål

Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.

Veterinærinstituttet mener formålsparagrafen er god og støtter at respekt tas inn som eget punkt.

§ 2. Virkeområde

Loven omfatter forhold som påvirker velferd hos og respekt for levende pattedyr fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkrepser, blekksprut og honningbier, samt utviklingsstadier av nevnte dyr med et tilsvarende utviklet sanseapparat som den endelige utviklingsformen.

Loven gjelder med de begrensninger som følger av avtale med fremmed stat eller organisasjon for norsk landterritorium, territorialfarvann, i norsk økonomisk sone, på norske fartøy og luftfartøy, på innretninger på norsk kontinentalsokkel samt for Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Kongen kan i forskrift fastsette særlige regler for Svalbard, Jan Mayen og norske biland under hensyn til de stedlige forhold.

Dagens kunnskap om ulike dyrearters sanseapparat, bevissthet og kognisjon er fortsatt mangelfull, ikke minst gjelder dette invertebrater. Av praktiske årsaker er det likevel fornuftig at loven avgrensner hvilke arter som beskyttes. Denne grensen bør bygge på den til enhver tid tilgjengelige vitenskapelig kunnskap. I tilfeller der kunnskapen er fragmentarisk, men hvor evne til å lide ikke er usannsynlig, bør føre-var-prinsippet komme til anvendelse. VI antar at høringsnotatet legger tilsvarende syn til grunn gjennom sin uttalelse om "*forsiktighetsprinsipp*" på s. 68. VI støtter den foreslåtte innsnevringen av gruppen krepsdyr til å gjelde tifotkrepser. Utvidelsen av virkeområdet (blekksprut og honningbier) bygger på en vurdering fra Vitenskapskomiteen. I alle fall åttearmete blekkspruter (octopus) er vist å ha betydelige kognitive egenskaper, og har et rikt nervesystem. Honningbier er mer undersøkt enn de fleste andre insekter, men bier atskiller seg ellers neppe vesentlig fra enkelte andre sosiale insekter med en avansert atferd. Ut fra det forhold at honningbier holdes av mennesker som et produksjonsdyr, støtter Veterinærinstituttet at disse inkluderes. Veterinærinstituttet mener imidlertid at også andre invertebrater som holdes som "husdyr", bør gis beskyttelse etter loven, dersom de er prisgitt det miljø, fôr og stell de får. Dansk, svensk og finsk dyrevernslov inkluderer i noen grad alle dyr. Veterinærinstituttet ber derfor departementene vurdere om § 3 og/eller deler av kapittel III bør gjøres gjeldende for alle dyr som holdes i menneskers varetekt, da i den grad bestemmelsene passer. Eksempelvis vil dette innebære at den som selger insekter og edderkopper som hobbydyr, er pliktig til å gi kjøper nødvendig informasjon etter § 26 første ledd.

VI antar at "utviklingsstadier" tolkes vidt og omfatter både frittlevende larvestadier og fostre i egg eller mors liv. Imidlertid er "tilsvarende utviklet" neppe en god avgrensning. Nervesystemet utvikles gradvis, og selv hos nyfødte pattedyr trenger ikke dette være tilsvarende utviklet som hos det voksne dyret. Eksempelvis mangler en hundevalp synsevnen de første leveukene. Poenget er å beskytte alle levende vesener som man antar har evnen til å føle. Nyere forskning, bl.a. ved UMB, viser dessuten at stresspåvirkning på et tidlig fosterstadium kan få varige effekter på nervesystemet og det voksne dyrets atferd, bl.a. evne til stressmestring. Beskyttelse av tidlige stadier, selv der nervesystemet er lite utviklet, har derfor velferdsmessig betydning for det voksne individet.

Følgende formulering foreslås: "...samt utviklingsstadier av nevnte dyr med et utviklet sanseapparat."

§ 3. Generelt

Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser.

Veterinærinstituttet anser § 3 som den nye flaggparagrafen (tilsvarende § 2 i gjeldende lov) som setter en nødvendig og viktig rettslig standard. Mange dyrevelferdsspørsmål må, som følge av mangel på mer detaljert regelverk, avgjøres ut fra denne bestemmelsen. Veterinærinstituttet støtter forslaget, men ser behov for noen endringer i ordlyden.

Det er positivt at loven slår fast at dyr har en selvstendig verdi, en verdi i seg selv eller egenverdi, dvs. ikke bare er objekter som mennesker kan utnytte. Det er videre positivt at ordlyden nå tydeliggjør at god behandling av dyr er et selvstendig krav.

Ordet "lida" eller "lidelse" er tatt ut av "flaggparagrafen". Lidelse har vært brukt i vid forstand i eksisterende lovverk, kanskje videre enn det som er vanlig i alminnelig språkbruk. Det er mulig at påkjenning eller belastning er mer dekkende for innholdet i "lidelse" slik det har vært brukt i nyere tid. Belastning og påkjenning er tilsynelatende ganske like begreper, og muligens holder det med ett ord, belastning, hvis dette forklares og eksemplifiseres godt i forarbeidene.

Gjeldende dyrevernlov har vært kritisert for formuleringen "utreningsmål", dvs. tolkningen av nødvendig eller unødvendig lidelse. Dette problemet er ikke løst med den foreslåtte formuleringen. Riktignok verken kan eller skal dyr beskyttes mot enhver belastning, som for eksempel dårlig vær på fjellbeite eller det å føde avkom, men Veterinærinstituttet mener at "unødig" gir et dyrevelferdsmessig negativt signal. Fokus dreies i for stor grad mot menneskets ønsker og behov, og motvirker lovens intensjon om å finne rette balansepunktet mellom hensynet til dyrs interesser og nytten eller nødvendigheten ut fra menneskers ståsted. Situasjonen i dag er gjennomgående at hensynet til dyr tillegges for liten vekt i forhold til menneskers interesser. En omskriving der man får inn en positiv formulering, kan bidra til å flytte vekt fra i hvor stor grad vi kan utnytte dyr og over på hvordan vi kan gi dem gode levekår og human avlving.

I den danske og finske dyrevernloven har man ordlyden "beskyttes best mulig mot lidelse". Etisk plattform i Dyrevelferdsmeldingen slår fast at man aktivt skal forebygge sykdom, skade og smerte. Høringsnotatet presiserer at dyreholdere "...skal aktivt forebygge sykdom, skade og annen lidelse", jf. s. 41.

På bakgrunn av det som fremgår over foreslås følgende ordlyd i 1. pkt: ”*Dyr skal behandles godt og beskyttes best mulig mot belastninger. Sykdom og skader skal aktivt forebygges.*”

Det er positivt at ordlyden presiserer både mentale og fysiske (herunder fysiologiske) behov. Ordlyden ”*Det skal tas hensyn til...*” er imidlertid noe forsiktig og signaliserer ikke målet om økt vektlegging av hensynet til dyrs behov. I etisk plattform står: ”*Håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart. Dette innebærer å ta utstrakt hensyn til dyrs naturlige behov...*”

Veterinærinstituttet foreslår på denne bakgrunn følgende ordlyd i 3. pkt: ”*Det skal tas utstrakt hensyn til dyrs fysiske og mentale behov...*”.

Hensynet til dyrs egenart er spesielt nevnt. Etter Veterinærinstituttets syn bør det tydeliggjøres, fortrinnsvis i lovteksten, eller minimum i forarbeidene til § 3, at begrepet inkluderer individuelle behov, som kan variere med bl.a. alder, kjønn, fysiologisk status og tidligere erfaring, (slik det er gjort i høringsnotatet ved omtalen av § 22 Dyrs levemiljø).

Veterinærinstituttet støtter presiseringen av at dyr kan ha positive og negative opplevelser, og mener dette er med å klargjøre dyrs status etter loven som forskjellig fra ting.

§ 4. *Hjelpeplikt*

Enhver som kommer over et dyr som er synlig sykt, unormalt avmagret, skadd, vanskjøttet eller hjelpeløst og enhver som forårsaker skade på dyr, skal så langt mulig sørge for at dyret får hjelp og om nødvendig blir avlivet. Avlivingen skal skje i samsvar med kravene i § 12.

Eier av dyret, Mattilsynet eller politiet skal varsles om tiltak som er iverksatt etter første ledd med mindre det anses åpenbart unødvendig.

Nødvendige utgifter til tiltak etter denne paragrafen skal staten betale, men utgiftene kan kreves tilbake fra dyreholder. Utgifter som kreves tilbake er tvangsgrunnlag for utlegg. Den som forårsaker skade på dyr, kan ikke kreve dekning av staten for utgifter til tiltak etter denne paragrafen.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om hjelpeplikt, avlivingsrett og dekning av utgifter.

Veterinærinstituttet anbefaler at ordet ”unormalt” strykes foran ”avmagret”, da man ellers implisitt gir uttrykk for at avmagring er normalt. Avmagring benyttes, iallfall i veterinær sammenheng, om noe som er sykkelig magert (kachektisk). Alternativt kan det skrives ”*unormalt magert*”. Forslagets ordlyd kan videre bli oppfattet slik at når unormal avmagring har blitt vanlig, så er det blitt normalt og dermed gjennom sitt omfang setter hjelpeplikten til side. Forslag: ”*Enhver som kommer over et dyr som er synlig sykt, avmagret, skadd, vanskjøttet eller hjelpeløst og enhver som forårsaker skade på dyr, skal så langt mulig sørge for at dyret får hjelp og om nødvendig blir avlivet....*”

Den som påregnelig vil komme til å påføre dyr lidelser, eksempelvis NSB som rutinemessig kjører tog i områder med mye vilt, bør ha en utvidet hjelpeplikt. Hjelpeplikten kan da ikke anses oppfylt ved at skaden varsles (til viltneimnda), men togpersonalet må selv ha utstyr og kunnskap til på forsvarlig måte å avlive et skadd dyr ved toglinjen. Tilsvarende vil gjelde ved oljevirkosomhet – aktører må bidra til oljevernberedskap som kan begrense skadevirkninger av oljeutslipp på fugl.

§ 5. *Varsling*

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet. Varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning.

Enhver som får kjennskap til at et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det normale, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om varslingsplikt.

Veterinærinstituttet støtter varslingsplikten, som et viktig bidrag til å forebygge og redusere omfanget av alvorlig vanrøkt.

Mistanke om svikt vil i stor grad oppstå hos profesjonelle aktører (veterinærer, kommunens helse- og sosialetat, slakterier, meierier, fôrleverandører, transportfirma mv.) slik at plikten i praksis sjeldnere trer inn for private aktører (f.eks. naboer og besøkende). Veterinærinstituttet mener det i lovteksten bør nedfelles en plikt til å varsle, uten hinder av profesjonelle sin taushetsplikt etter annet regelverk, jf. høringsnotatet s. 22. Veterinærinstituttet kan ikke se at en varslingsplikt skulle være en umulighet så lenge varselet gis til en annen offentlig etat med taushetsplikt. Tilsvarende skal en leges mistanke om mishandling av barn varsles. Varsling vil kunne resultere i at vanrøkt avverges eller avsluttes på et tidligere stadium, og dette bidrar dermed til å begrense omfanget av den personlige tragedien. Varsling vil derfor også kunne være et gode for den som rammes.

Veterinærinstituttet mener videre at også familie bør ha plikt til å varsle i de tilfeller slik varsling er en forutsetning for å forebygge eller avslutte mishandling og/eller alvorlig vanrøkt. Hensynet bak fritak fra vitneplikt for nærstående rekker ikke lenger enn til at varsel fra disse ikke skal inngå som avgjørende grunnlag for straffeforfølgelse.

Veterinærinstituttet mener at dyrevernemnda bør bestå, jfr. kommentarer i generell del og § 32. Nemnda må derfor inkluderes i § 5 som mulig adressat for en bekymringsmelding.

I første ledd 1. pkt. bør det stå "*...tilsyn eller stell...*". Det foreslås å stryke siste pkt. i første ledd.

Andre ledd "*utenom det normale*" foreslås strøket, da dette kan reise tolkningstvil om hva som er normalt, og det generelt vil være hensiktsmessig med varsel når et "*større antall*" forvillede dyr eller vilt opplever sykdom, skade eller annen lidelse. Veterinærinstituttet foreslår videre at åpenbar fare for lidelse innarbeides i bestemmelsen som varslingspliktig. Dette kan gjelde nyoppdaget oljesøl, en reinflokk på toglinja, mv.

§ 6. *Kompetanse og ansvar*

Dyreholder skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell. Andre skal ha nødvendig kompetanse til den aktiviteten de utfører.

Foresatt skal ikke la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr.

Dyreholder skal ikke overlate dyr til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utdanning, opplæring og kompetanse, herunder om godkjenning og om autorisasjon av personell.

Veterinærinstituttet støtter forslaget om kompetanse og ansvar. Det er neppe tvil om at mange dyr utsettes for lidelse og andre belastninger som følge av manglende kompetanse, ikke

nødvendigvis manglende vilje. Ordvalget i første punkt leder tanken hen mot profesjonelt dyrehold og kan gjerne utformes mer nøytralt.

Kompetanse hos dyreholder er essensielt i alt dyrehold. Akvakulturdriftsforskriften hjemler i dag krav til kompetanse hos personell i akvakulturanlegg i sin § 6. Denne paragrafen gjelder imidlertid ikke for kultiveringsvirksomheter. Lakse- og innlandsfiskeloven med tilhørende forskrifter fra miljøforvaltningen hjemler heller ikke krav til kompetanse for personell i kultiveringsanlegg. Kravet til kompetanse har i kultiveringsøyemed nær sammenheng med § 28 *Utsetting av dyr i naturen* i forslaget til ny dyrevelferdslov; "Dyr fra dyrehold kan bare settes ut i naturen for å bli villlevende når dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og overleve i det nye miljøet". Det er derfor et behov for harmonisering av regelverk fra Landbruks og matdepartementet/Fiskeri og kystdepartementet og miljøforvaltningen på dette området. I kultiveringssammenheng har en utbredt bruk av frivillige og dugnadspersonell. Frivilliges innsats er et nødvendig redskap for flere av virksomhetene. Dette er imidlertid en utfordring i forhold til kompetanse. Det påligger anleggsansvarlige et stort ansvar å drive opplæring og oppfølging av dette personellet.

Hele § 6 bærer preg av mange "skal ikke" og få "skal". Det foreslås å ta inn en formulering basert på dyrevelferdloven for England og Wales, omtalt i høringsnotatet på s. 15. ***"Den som har ansvar for dyr, plikter å iverksette alle rimelige tiltak for å forebygge lidelse og andre belastninger og sikre dyrets velferd."***

Dyreeiers ansvar bør ikke avgrensnes av om mottageren av et dyr befinner seg utenfor lovens geografiske område, slik høringsnotatet legger til grunn på s. 72. Dersom dyreholder i Norge treffer beslutning om utlån eller salg av dyr til en bruk i utlandet som anses særlig uakseptabel her hjemme (f.eks. slaktning uten bedøvelse eller tyrefekting), bør dette rammes. Derfor bør tredje ledd kun avgrensnes der det er nødvendig ut fra internasjonale avtaler.

§ 7. Krav om registrering eller tillatelse

Kongen kan gi forskrifter om krav til og vilkår for registrering eller tillatelse for å drive med aktiviteter omfattet av denne loven.

Veterinærinstituttet støtter denne hjemmelen.

8. Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, skal være egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd. Nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet ut fra hensynet til dyrevelferd før de tas i vanlig bruk.

Den som tilbyr eller omsetter fast eiendom eller utstyr for bruk til dyr, har medansvar for at dette er egnet for formålet ut fra hensynet til dyrevelferd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger, herunder om dokumentasjon av egnethet, markedsføring og om godkjenning.

Dette er en viktig bestemmelse. Det bør vurderes om det i første setning i tillegg til ordet "velferd" som er et vidt begrep, bør komme en spesifisering eller eksemplifisering, spesielt dersom det ikke gis en bedre forklaring av begrepet dyrevelferd i forarbeidene (som påpekt tidligere). I forarbeidene bør sammenhengen mellom driftsformer m.m. og mental og fysisk helse, herunder mulighet til å utøve naturlig atferd, presiseres.

Første ledd 2. punkt kan bidra til å forebygge omfattende og utilsiktede belastninger for dyr, og samtidig medføre sparte kostnader for ulike aktører. Bestemmelsen sier imidlertid ikke noe om hvem som skal ha funnet driftsformene m.m. egnet ut fra hensynet til dyrevelferd, på hvilken måte vurderingen skal skje og ut fra hvilke kriterier. Høringsnotatet avklarer på s. 73 at ansvaret tillegges både dyreholder, andre som håndterer dyr, produsent og den som omsetter varen, men dette blir lite konkret. Veterinærinstituttet frykter derfor at dette blir en papirbestemmelse dersom den ikke følges opp av en godkjenningsordning og gis en nærmere omtale i forarbeider og/eller følges opp i forskrifter.

§ 9. *Medisinsk og kirurgisk behandling*

Medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ivareta dyrets funksjon og livskvalitet.

Det skal ikke gjøres operative inngrep eller fjernes kroppsdeler på dyr uten at det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Det er likevel tillatt å foreta forsvarlig merking av dyr i dyrehold. Avhorning og kastrering er tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av særlige bruksgrunner.

Ved smertefulle inngrep skal det nyttes bedøvelse og nødvendig smertelindring.

Medisinsk eller kirurgisk behandling skal ikke markedsføres eller brukes som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø, eller som produksjonsfremmende hjelpemiddel.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om medisinsk og kirurgisk behandling, herunder forby visse former for slik behandling og gjøre unntak fra andre ledd.

Veterinærinstituttet anser § 9 som en viktig prinsipiell bestemmelse.

Veterinærinstituttet mener at eneretten for veterinærer og fiskehelsebiologer i dyrevernavlovens §7 bør videreføres i ny lov. Riktignok inneholder dyrehelsepersonelloven § 18 dette kravet, men siden de to lovene har ulikt formål, kan en utelatelse i ny dyrevelferdslov oppfattes som at eneretten har falt bort dersom dyrevelferdsloven leses isolert. Denne eneretten er viktig for å ivareta dyrevelferdshensyn, og er ikke primært et tiltak for å beskytte yrkesprofesjoner, som noen kan henledes til å tro om den bare nedfelles i dyrehelsepersonelloven. Det foreslås derfor å tilføye en konkret henvisning til denne loven i første ledd: **”Medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ivareta dyrets funksjon og livskvalitet, og skje innenfor de rammer som følger av lov om veterinærer og annet dyrehelsepersonell.”**

Det er også verd å merke seg at forsøksdyrregelverket i dag ikke gir noen begrensning i hvem som kan utføre kirurgiske inngrep i forsøksammenheng. Det bør vurderes å stramme dette inn, slik at kirurgi forbeholdes personer som har medisinsk bakgrunn, som veterinærer, leger og tannleger.

Veterinærmedisinen utvikles stadig, ikke minst innen sports- og familiedyr, og tilstander der avliving tidligere var eneste utvei, blir nå behandlet. Dette reiser imidlertid krav til aktsomhet både fra veterinær og dyreeier, slik at hensynet til dyrets beste står i sentrum. I denne vurderingen må belastning på dyret under nødvendig diagnostikk, mulighet for adekvat smertebehandling under og etter inngrepet, varighet av begrensninger og påkjenninger i rekonvalesentperioden og utsiktene til funksjonsfriskhet og livskvalitet etterpå tas med. Selv om et inngrep kan forsvares ut fra dyrets helsetilstand (eksempelvis redde liv), er det dermed ikke gitt at det skal gjennomføres. Det vil finnes en grense der man ut fra hensynet til dyrets beste heller bør avlive dyret.

Veterinærinstituttet ber departementene også presisere om forsvarlighetskravet i første ledd inneholder et prinsipp om at man skal nytte den metode som medfører minst belastning på dyret, der det er vesentlige forskjeller.

Når det gjelder fjerning av kroppsdel og operative inngrep på dyr forøvrig, er det behov for en avgrensning av hvilke inngrep som kan utføres også ut fra velferdsmessige begrensninger, ikke bare rene helsebegrensninger og gjennom det generelle prinsippet i første ledd, jfr. høringsnotatet s. 74. Vedrørende avhorning og kastrering av særlige bruksgrunner og Kongens hjemmel til å gjøre unntak fra andre ledd, må en forutsetning være at det finnes egnet metode og adekvate bedøvende og smertelindrende medikamenter. Vedrørende avhorning av kje kan det for eksempel stilles spørsmål ved om man har egnet metode.

I vurderingen av når kirurgi og fjerning av kroppsdel på friske dyr er tillatt må både mentale og fysiske konsekvenser av velferdsmessig betydning inngå i vurderingsgrunnlaget. Høringsnotatet viser til okser som eksempel på at det kan være en fordel for dyret totalt sett å bli kastret, ved at de kan slippes på beite.

Høringsdokumentet gir i begrenset grad grunnlag for å vurdere kastrasjon av hunder (hannhunder og tisper) som har økt i omfang de siste årene. Her savnes en diskusjon av tolkningen av "særlig bruksgrunner".

Veterinærinstituttet foreslår en tilføyelse i andre ledd 1. pkt.: *"... dyrets helse, funksjon og livskvalitet"*.

§ 10. Merking av dyr

Ved merking av dyr skal det benyttes forsvarlige metoder som ikke påfører dyret atferdsmessige begrensninger eller annen lidelse.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om merking av dyr, herunder påby og forby merking, påby at merkede dyr skal være registrert i et register og bestemme hvem som skal ha innsyn i registeret.

Det foreslås å endre ordlyden *"..og annen lidelse.."* til *"..og andre lidelser og belastninger"*. Merking av dyr er et område som man med fordel kan se nærmere på. Dette gjelder både innen viltforskning og ordinær husdyrmerking. På fisk (bl.a. kultivert fisk som settes ut) benyttes finneklipping (se under) og på bufe og tamrein benyttes fortsatt ofte klipping i øret i tillegg til obligatoriske øremerker. Øremerkene er ofte mange, store og relativt tunge slik at de påvirker ørestillingen. Det er ikke uvanlig at øret rives opp fordi merket setter seg fast. Med mulighetene til elektronisk merking med microchip, burde man se på nødvendigheten av øremerker.

Ved kultivering og utsett av fisk benyttes fjerning av fettfinnen som metode for gruppemerking. Merkemethoden er synlig for enhver som fanger fisken og er derfor anerkjent og vidt utbredt. Formålet med merkingen er å kunne skille mellom kultivert og vill fisk og dermed kunne vurdere effekten av utsettingstiltaket. Veterinærinstituttet og Helsetjenesten for kultiveringsanlegg mener at merking av fisk i en slik sammenheng er å anse som et dyreforsøk. Merking bør derfor kun igangsettes som ledd i virksomhetens overordnede strategi for å evaluere effekt av tiltak. Det bør i denne sammenheng foreligge planverk og rapportering etter gjennomført evaluering. Tilfeldig finneklipping uten en overordnet plan forekommer. I en slik sammenheng vil finneklipping gjennomføres bare enkelte år eller bare for deler av en årgang. I tillegg er det er ikke nødvendigvis slik at merkingen følges opp med gjenfangst og evaluering. Det vil i en slik sammenheng argumenteres for at det uansett er interessant for tilfeldige fiskere å vite om en fisk

er kultivert eller vill. Dette anses ikke som en tilstrekkelig grunn til å påføre fisk belastningen som finneklinging medfører.

I tråd med prinsippene *Reduction, Replacement* og *Refinement* har Veterinærinstituttet, Seksjon for Miljø- og smittetiltak i en del år arbeidet med å utvikle, tilpasse og få godkjent metodikk for bademerking av øyerogn. I dag nyttes denne teknikken bl.a. i forbindelse med reetablering og styrking av truede eller utryddede bestander av laks og sjø-aure rundt om i landet. Metoden muliggjør gruppemerking av relativt høye antall individer på en enkel, rask og rimelig måte. Metoden vurderes å innebære mindre håndtering, stress og påkjenning for fisk når en sammenligner med finneklinging og andre fysiske merker. Identifikasjon av merke skjer ved analyse av fiskens øresteiner (otolitter). Her forblir merket gjennom hele fiskens liv, noe som muliggjør prøvetak av alle størrelsesgrupper av fisk (yngel, smolt og voksen tilbakevandret fisk). Avhengig av størrelsen på den ville bestanden vil det ved bruk av denne metoden, sammenlignet med andre metoder, være behov for å undersøke færre fisk for å oppnå tilsvarende presisjon. Bademerking av øyerogn kan i mange tilfeller erstatte finneklinging som merkemethodikk, men er ikke et synlig merke hos levende fisk. En antar derfor at denne metoden ikke vil erstatte all bruk av finneklinging.

Ved individmerking av villfanget stamfisk av laksefisk benyttes forskjellige fysiske merker. Dessverre er ikke alle disse merkene like egnet til merking av levende individer. Helsetjenesten for kultiveringsanlegg har gjennom Fiskehelsepermen, direkte rådgivning til anlegg, innlegg på fagmøter og gjennom salg av merkeutstyr forsøkt å gi gode råd og påvirke hvilke metoder som skal benyttes og ikke. Enkelte anlegg benytter seg allikevel av svært uheldige metoder. Ulike former for individmerking i forskningsprosjekt volder også bekymring. Eksempelvis bruk av Carlin-merker. Det er et ønske at det gis rom for mer konkrete forskrifter om merking av vill og kultivert fisk.

§ 11. *Transport*

Transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret. Dyr skal kun transporteres når de er i en slik tilstand at det er forsvarlig å gjennomføre hele transporten.

Transportmiddelet skal være egnet ut fra hensynet til dyrenes sikkerhet og egenart. Dyr skal ha nødvendig tilsyn og stell under transporten.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om transport av dyr.

Det er fornuftig at transport er omtalt i dyrevelferdsloven og at det gis noen retningsgivende bestemmelser i tillegg til forskriftshjemmel. Det kommer stadig dokumentasjon om uforsvarlig transport av dyr, og selv i Norge dør hvert år et stort antall dyr i forbindelse med transport til slakteri. En del av dette skyldes kuldebelastning under transport av fjørfe.

Det eksisterer ingen transportforskrift som ivaretar dyrevelferden for akvariefisk eller annen kommersiell transport av kjæledyr. Det er anslått at kommersielle aktører i Norge transporterer et sted mellom 4-8 millioner akvariefisk årlig. Mattilsynet hadde en transportforskrift for fisk på høring høsten 2007 der det presiseres at kun §§ 19 og 20 gjelder akvariefisk. Disse paragrafene er imidlertid ikke spesielt tilpasset transport av akvariefisk da transport skjer i lukkede poser med vann og oksygen som atmosfære. Det kan på denne bakgrunn være fornuftig å nevne relevante miljøfaktorer og også inkludere dyrets nærmiljø under transport, ikke bare transportmiddelet.

Forslag til ny formulering i andre ledd, 1. pkt. er: ***”Transportmiddelet, inkludert eventuell transportemballasje, skal være egnet ut fra hensynet til dyrenes egenart og sikkerhet, og dyrenes krav til ventilasjon, temperatur og andre relevante miljøfaktorer må kunne ivaretas under hele transporten.”***

I forbindelse med sentralisering av slakterier øker transportavstandene. Slaktedyr kjøres ofte forbi ett slakteri (for eksempel et privateid) til et som ligger betydelig lenger unna (for eksempel et samvirkeslakteri). Slik transport bør kunne unngås ved avtaler om leieslakting slakteriene i mellom. I utlandet foregår utstrakt transport av liv- og slaktedyr, fra fødsel i ett land, oppføring i et annet og slakting i et tredje. Mye av dette er motivert ut fra økonomi, herunder støtteordninger. Veterinærinstituttet foreslår en formulering som kan bidra til å begrense transportavstander, se under.

Forslag nytt ledd:

Dyr skal ikke transporteres lenger enn nødvendig ut fra hensikten med transporten.

§ 12. Avliving

Avliving av dyr og håndtering i forbindelse med avlivingen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte med minst mulig stress og smerte for dyret. Den som benytter bedøvings- eller avlivingsutstyr, skal påse at dette er egnet og vedlikeholdt.

Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, skal bedøves før eller samtidig med avlivingen. Bedøvingsmetoden skal ikke påføre dyr vesentlig ubehag og skal gi bevissthetstap og sikre smertefrihet som varer inntil døden inntreffer. Når dyret er bedøvd, skal det avlives umiddelbart. Det skal sikres at dyret er dødt, om nødvendig ved avblødning.

Avliving i nødtilfelle skal i størst mulig grad skje i samsvar med første og andre ledd. Dyr skal ikke være gjenstand for avliving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

Kongen kan gi nærmere forskrifter til utfylling av denne bestemmelsen, herunder krav til miljø, utstyr og håndtering i forbindelse med avliving, og om skadedyrbekjempelse ut fra hensynet til dyrevelferd. Kongen kan gjøre unntak fra bestemmelsene i andre ledd.

Veterinærinstituttet slutter fullt opp om høringsnotatets betraktninger om dyrevelferd i forbindelse med rituell slakting (der rituell slakting innebærer at dyr avbløs uten forutgående bedøving). Veterinærinstituttet konstaterer med tilfredshet at høringsnotatet slår fast at myndighetene ikke vurderer det som aktuelt å gi unntak fra bedøvingskravet for å tilfredsstille religiøse hensyn ved slakting av dyr. Derfor er det samtidig meget overraskende at det åpnes for å gi forskrifter med unntak fra hele bestemmelsen i annet ledd, som nettopp inneholder kravet om bedøving før avblødning. Begrunnelsen som er gitt i høringsnotatet er at det finnes områder hvor kravet til bedøving under dagens forhold er praktisk umulig å etterleve, som for eksempel ved avliving av brisling som er holdt midlertidig i steng. Dette er imidlertid ingen tilstrekkelig begrunnelse for en fullstendig åpning for unntak, og Veterinærinstituttet mener at det ikke må finnes en hjemmel for å gi unntak for slakting uten bedøving av dyr.

Det foreslås derfor en ny formulering av annet ledd, og en oppdeling slik at man får et nytt tredje ledd:

”Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt skal avlives med metode som forårsaker øyeblikkelig død, eller øyeblikkelig og irreversibelt bevissthetstap eller at avlivingsmetoden appliseres på dyr som først er bedøvet.

Dyr som skal avbløs, skal alltid bedøves først. Bedøvingsmetoden skal enten forårsake øyeblikkelig bevissthetstap eller ha en induksjonsperiode som ikke gir vesentlig ubehag for dyret. Bevissthetstap og smertefrihet skal være fra før stikking foretas og inntil dyret er dødt. Det skal kontrolleres at dyret er dødt før videre slaktebehandling eller dyret etterlates.”

Hvis det fortsatt er nødvendig med en hjemmel for å gjøre unntak av hensyn til brisling (og andre fisk som ikke skal bløgges) i steng, kan denne nå stå uten å komme i berøring med kravet om bedøving før avblødning.

Formuleringen om at dyret skal avlives umiddelbart etter bedøving foreslås strøket, da den synes unødvendig, de andre kravene tatt i betraktning.

VI etterlyser grunnlagsmateriale for utsagnet: *"Departementene legger til grunn at de fangst- og avlivingsmetoder som i dag er i alminnelig bruk blant næringsutøvere, ikke vil være lovstridige"*, jf. høringsnotatet s. 78. En generell uttalelse om at alt er dyrevelferdsmessig forsvarlig innenfor ett område, kan virke konserverende og motvirke utvikling basert på ny fagkunnskap og samfunnsholdninger.

I tredje ledd om nødavliving bør det nedfelles i ordlyden at avliveningen skal være dyrevelferdsmessig forsvarlig.

Veterinærinstituttet støtter fjerde ledd om bl.a. regler for skadedyrbekjempelse.

§ 13. *Bruk av dyr i forsøk og undervisning*

For å kunne avle, holde, formidle, avlive eller bruke dyr til forsøk eller til undervisning i annet enn alminnelig stell og håndtering, skal både institusjonen og den ansvarlige for den aktuelle aktiviteten ha tillatelse fra tilsynsmyndigheten.

Tillatelser etter første ledd kan ikke gis hvis formålet kan oppnås uten bruk av dyr, eller hvis dyrene kommer i fare for å lide uforholdsmessig mye. Det skal ikke benyttes flere dyr enn nødvendig, og dyrene skal belastes minst mulig.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om bruk av dyr i forsøk og undervisning, herunder om forbud mot visse typer forsøk, om forbud mot bruk av visse dyrearter i forsøk, om tillatelse og om unntak fra krav om tillatelse.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelser i kapittel II, III og IV i denne loven for bruk av dyr i forsøk.

Veterinærinstituttet er enig i at det skal være klare kriterier for bruk av dyr i forskning og undervisning, og at vektleggingen av hensynet til dyret styrkes i denne sammenhengen. Det er også viktig at det brukes alternativer til levende dyr der dette er praktisk mulig.

Forarbeidene bør slå fast at begrepet *"uforholdsmessig mye"* inneholder en absolutt grense for hvilke belastninger dyr kan påføres, slik det er gjort i høringsnotatet på s. 17.

Innstramningen som ligger i det nye forslaget kan innebære at det må søkes tillatelse til undervisningsaktiviteter for veterinærstudenter, med mindre dyret er brakt til behandling ved NVH av dyreholder. Selv om tillatelser i de fleste tilfeller vil bli gitt, vil det medføre et ressurskrevende byråkratisk merarbeid å alltid skulle søke om å gjennomføre undervisning i vanlig klinisk undersøkelse og behandling. Det er viktig at veterinærstudenter får grunnleggende trening i vanlige behandlings- og operasjonsteknikker i trygge omgivelser og under kyndig veiledning, slik at veterinærens pasienter i minst mulig grad blir utsatt for "førstegangsoperasjoner" etter endt studium. Det bør vurderes om det som i gjeldende lov skal være et unntak for nødvendig opplæring i en profesjon som den veterinærmedisinske. Alternativt kan dette reguleres i forskrift, jf. hjemmelen i siste ledd.

§ 14. *Særskilte forbud*